

มาตรการทางกฎหมายในการจัดหาลำโพงให้จำเลยชาวต่างชาติ ในชั้นพิจารณาคดีอาญา

ศิริรญา พัฒนภททอง *

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชานี วรรณภัทร์**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดประสงค์ในการศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยชาวต่างชาติให้มีความเท่าเทียมกับจำเลยชาวไทยในชั้นพิจารณาคดีอาญาของศาล โดยในกระบวนการชั้นนี้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะหากศาลมีคำพิพากษาให้บุคคลใดต้องตกเป็นผู้กระทำผิด ความผิดโดยที่บุคคลนั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดจริง แต่ที่ควรรับโทษนั้นเป็นเพราะบุคคลดังกล่าวไม่เข้าใจภาษาที่ใช้ในการพิจารณาคดี หรือไม่ทราบสิทธิที่ตนพึงมีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพียงเพราะบุคคลที่ทำหน้าที่ล่ามไม่มีความสามารถ เช่น ไม่มีความเชี่ยวชาญในภาษาที่ตนต้องแปล หรือไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ดังนั้น ล่ามจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดข้อความและความหมายจากภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่ง และทำให้จำเลยชาวต่างชาติสามารถเข้าใจภาษาที่ใช้ในการพิจารณาคดีได้ อีกทั้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บรรดานานาประเทศต่างๆ ทั่วโลกล้วนให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลย เพื่อให้จำเลยได้รับความเป็นธรรมให้ได้มากที่สุดและให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ที่ไม่ถูกเอาเปรียบจากรัฐ โดยสิทธิต่างๆ ที่กฎหมายบัญญัติขึ้นมาเพื่อให้ความคุ้มครองจำเลย เช่น สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือ ทางกฎหมายและทางการสื่อสารในคดีอาญา เป็นต้น สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิที่จำเลยทุกคนควรได้รับ และเป็นไปตามหลักอาชญาที่เท่าเทียมกัน แต่แม้กฎหมายจะบัญญัติคุ้มครองสิทธิของจำเลยเอาไว้เป็นอย่างดีเช่นใดก็ตาม หากจำเลยชาวต่างชาติไม่สามารถเข้าใจภาษาที่ใช้ในการดำเนินคดี จากอุปสรรคทางด้านทางการสื่อสาร ย่อมเป็นการลดทอนสิทธิของจำเลยและทำให้จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ในยุคปัจจุบันที่มีชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น และอาศัยอยู่ทุกจังหวัด ทำให้มีสถิติของจำเลยชาวต่างชาติมากขึ้นตามไปด้วย แม้ในประเทศไทยจะได้บัญญัติเรื่องล่ามเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 13 ก็ตาม แต่มาตราดังกล่าวก็ได้บัญญัติเอาไว้กว้างๆ และยังคงขาดเรื่องการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นล่าม ดังนั้นผู้เขียน จึงเห็นว่าประเทศไทยควรที่จะ

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

**ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก

กำหนดคุณสมบัติของล่ามให้มีความชัดเจนเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อความในประมวลจริยธรรมล่ามในศาลยุติธรรมให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น ควรกำหนดบทบาทโทษของล่ามในกรณีที่ล่ามไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมเพื่อเป็นการทำให้ล่ามจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ และระมัดระวังไม่ให้เกิดผลเสียต่อรูปคดีของจำเลย เป็นต้น

1. บทนำ

การสื่อสาร หมายถึงกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ส่งสาร โดยผ่านสื่อต่างๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่ต่างกันไปตามความเหมาะสมหรือความจำเป็นของตนเองและคู่สื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและมีปฏิริยาตอบสนองต่อกัน บริบททางการสื่อสารที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล¹ ซึ่งตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2558 ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC.) โดยเป็นการรวมตัวของประเทศในแถบเอเชียทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา บรูไน โดยจุดประสงค์ เพื่อให้อาเซียนมี การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ อย่างเสรี² และจากการที่มีภาษาต่างๆมากมายนี้เอง ทำให้การสื่อสารมีความยุ่งยาก และหลายครั้งอาจมีปัญหาในการสื่อสารเกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีผู้ที่เรียนรู้และศึกษาภาษาต่างๆ เพื่อแปลหรือทำความเข้าใจภาษาของกลุ่มสนทนา จึงทำให้เกิดอาชีพ “ล่าม” ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่มีการสื่อสารระหว่างประเทศ การที่ชาวต่างชาติเดินทางมาในประเทศไทยมาก ส่งผลกระทบที่เห็นได้เด่นชัดอย่างหนึ่ง คือการติดต่อสื่อสารเกิดขึ้นได้อย่างลำบาก ด้วยภาษาแต่ละภาษาที่แตกต่างกัน หรือหากมีกรณีที่บุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ได้กระทำความผิดในประเทศไทย ซึ่งอาจจะต้องถูกดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญา ซึ่งจำเลยถือเป็นประธานในคดี และหากจำเลยเป็นชาวต่างชาติ ที่ไม่เข้าใจภาษาที่ใช้ในชั้นพิจารณาคดีในอาญา ยิ่งจำเป็นที่ศาลต้องรอบคอบในการพิจารณาและตัดสินคดี เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและเป็นธรรมต่อจำเลยทุกคนมากที่สุด

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะกลไกที่ทำหน้าที่สนับสนุนความร่วมมือระดับรัฐ ระดับองค์กร หรือระดับบุคคล จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในลำดับต้น ที่จะช่วยให้การประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนสัมฤทธิ์ผลตามที่วางไว้ สำหรับประเทศไทยที่ผ่านมา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมักได้รับคำวิจารณ์ว่า ขาดประสิทธิภาพทั้งใน

¹ สราวุธ เบญจกุล, 2554: www2.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=954000048920

² ศูนย์ข้อมูลความรู้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, 2554: <http://www.thai-aec.com/category/aec-must-read>

ด้านการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ไม่เป็นไปตามหลักสากล อีกทั้งเป็นกระบวนการยุติธรรมที่มีความล่าช้า ซึ่งการให้ความยุติธรรมที่ล่าช้า ก็คือ การปฏิเสธ ความยุติธรรม (Justice delayed, Justice denied)³ และหากคำนึงถึงจำเลยซึ่งเป็นชาวต่างชาติ ต้องถือว่าล่าช้าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญกับตัวจำเลยอย่างมาก หากล่าช้าปฏิบัติหน้าที่บกพร่องย่อมทำให้เกิดความเสียหายกับตัวจำเลย ดังนั้น การจัดหาล่าช้าที่มีความสามารถจึงถือเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยชาวต่างชาติให้เป็นไปตามหลักสากล เพื่อให้ประเทศไทยมีมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยทัดเทียมกับนานาประเทศ ปัญหาเรื่องล่าช้าจึงถือว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่กระบวนการยุติธรรมประเทศไทย ไม่ควรที่จะมองข้ามอีกต่อไป

2. แนวคิดพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยตามหลักกฎหมายไทยและหลักสากล

กระบวนการยุติธรรม เป็นกลไกและกระบวนการของรัฐในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมและจัดการข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้นของคนในสังคมเพื่อสร้างให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมและรวมถึงการคุ้มครองส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำเอาหลักการและบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาใช้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นหลักประกันและวิธีการนำไปสู่ความถูกต้องชอบธรรมด้วยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการให้อำนาจหน้าที่ของรัฐ เจ้าพนักงาน องค์กรและกระบวนการ ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายในการค้นหาและตรวจสอบให้ได้ความจริงในคดีอาญา เพื่อดำเนินการให้เกิดความยุติธรรม ตลอดจนลงโทษและปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดตามวิธีการโดยชอบ เพื่อป้องปรามอาชญากรรม คุ้มครองสิทธิของบุคคลและอำนวยความสะดวกในสังคมตามหลักนิติธรรม (Rule of Law)⁴

สิทธิถือเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้บุคคล ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลไว้โดยเจาะจงและบุคคลจะได้รับประโยชน์โดยการใช้สิทธิทางศาลได้⁵ แม้บุคคลใดจะต้องตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา บุคคลเหล่านั้นก็ยังสมควรที่จะต้องได้รับความคุ้มครองเฉกเช่นกับบุคคลทั่วไป เพราะถือว่าเป็นสิทธิ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่พึงต้องมี จำเลยชาวต่างชาติก็ต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันกับจำเลยคนไทย

³ศ.พ.ต.อ.หญิงดร.พัชรา สีนลอยมา, 2557 : 2

⁴ ทรงพล อวนกลิ่น, จักรพงษ์ ปิยรัชต์วัฒน์, นันทวัน อัจฉริยพล และคณะ, 2557 : 9

⁵หยุด แสงอุทัย, 2542 :26

2.1 แนวคิดของการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม

ปฏิกฤษาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการสากลที่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิ การคุ้มครองสิทธิของจำเลย ซึ่งประเทศที่ต้องการจะเข้าร่วม จะต้องตกลงที่จะไม่ละเมิดสิทธิของจำเลยเกินความจำเป็น และต้องปฏิบัติต่อจำเลยด้วยความเป็นธรรม มีสิทธิที่จะได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติหรือภาษา เพราะเมื่อบุคคลใดต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญา บุคคลนั้นย่อมต้องได้รับผลกระทบกับร่างกายและเสรีภาพ โดยสิทธิของจำเลยตามหลักสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1. สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์
2. สิทธิที่จะไม่ให้การ
3. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายและทางการสื่อสารในคดีอาญา⁶

การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal Aid) แก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา ถือเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งจากที่ผู้เขียนกล่าวมาแล้วว่าในประเทศไทยได้รับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น สิทธิที่จะพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม เป็นต้น

หลักเกณฑ์สำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังต่อไปนี้ ถือว่ามีความสำคัญมากและจะเป็นหลักที่อธิบายถึงความเท่าเทียมกันของจำเลยผู้ซึ่งถูกกล่าวหาในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งถือเป็นประธานแห่งคดี ดังนี้

- 1) หลักฟังความทุกฝ่าย
- 2) หลักทวาจา⁷

2.2 มาตรการในการจัดหาล่ามให้กับจำเลยในชั้นพิจารณาคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 13 ให้อำนาจศาลและเจ้าพนักงานตำรวจใช้ดุลพินิจในการจัดหาล่ามให้จำเลยหรือผู้ต้องหา ในกรณี que เห็นว่าเป็นการจำเป็นต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ หรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย จากการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติเมื่อมีคดีขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาล ศาลจะจัดหาล่ามให้กับจำเลยตามดุลพินิจของศาลในชั้นที่มีการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและสอบถามคำให้การจำเลย และในชั้นสืบพยานศาล จะจัดหาล่ามให้เฉพาะในช่วงที่มีการสืบพยานตัวจำเลย ล่ามที่จัดหาให้กับจำเลยจะเป็นล่าม ที่ประจำอยู่ที่ศาลนั้นๆ ในบางศาลที่ไม่มีล่ามจะขอล่ามจากกรมการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงยุติธรรมก็จะจัดล่ามให้ตามที่ขอ ในบางกรณี

⁶ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2549: 61

⁷คณิต ณ นคร, 2555: 69

ที่กระทรวงยุติธรรมไม่มีล่ามที่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ต้องหาหรือจำเลย กระทรวงยุติธรรมจะทำหนังสือขอความร่วมมือจากสถานทูตที่จำเลยมีสัญชาติ ให้จัดหาล่ามให้ แต่ในทางปฏิบัติเนื่องจากศาลมีที่ทำการอยู่ที่วอชิงตัน ดี.ซี. จึงมีปัญหาข้อขัดข้องในการจัดหาล่ามให้กับจำเลยชาวต่างชาติอยู่เสมอ

3. สิทธิของจำเลยในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติของล่ามในชั้นพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญในการมีล่ามในศาล ตั้งแต่ช่วงปลายปี 1960 ซึ่งได้มีการแปลภาษาต่างประเทศในศาลของอเมริกาเป็นการทั่วไป และมีอัตราของจำเลย พยาน ซึ่งเป็นชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การมีล่ามทำให้การพิจารณาคดียุติธรรมมากขึ้น เนื่องจากผู้ที่ไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้สามารถรับทราบสิทธิที่ตนพึงมีในการต่อสู้คดี⁸

ศาลสหรัฐได้กำหนดกฎของสหรัฐในการดำเนินกระบวนการทางอาญา (Federal Rules of Criminal Procedure) ซึ่งได้พูดถึงเรื่องของการมีล่ามไว้ในข้อ 28. โดยบัญญัติว่า “ศาลอาจเลือกกำหนดค่าและกำหนดค่าใช้จ่ายให้แก่ล่ามก็ได้ โดยให้จ่ายจากเงินที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจ่ายจากศาล” และเป็นที่เข้าใจโดยทั่วกันว่า ล่ามในศาลเป็นบุคคลที่ช่วยทำให้ปัญหาในการสื่อสารหมดไปซึ่งเกือบทุกประเทศก็ให้ความสำคัญกับการมีล่ามในศาลโดยเฉพาะคดีอาญา¹⁰

การแต่งตั้งล่ามในศาลของศาลสหรัฐนี้ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ Court Interpreters Act, 28 U.S.C. ข้อ 1827¹¹ ซึ่งมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับล่ามในศาลสหรัฐ (Federal Court Interpreters) บัญญัติขึ้นเพื่อใช้กับล่ามในกระบวนการของศาลสหรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ในภาษาที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปด้วยความยุติธรรม แก่จำเลยและผู้มีส่วนได้เสียคนอื่นๆ โดยได้มีการกำหนดให้มีผู้อำนวยการสำนักงานบริหารของศาลสหรัฐอเมริกา (The Director of the Administrative Office of the

---

⁸ Berk- Seligson, Susan, 2002: 1

⁹ Federal Rules of Criminal Procedure. Rule 28. Interpreters. “The court may select, appoint, and set the reasonable compensation for an interpreter. The compensation must be paid from funds provided by law or by the government, as the court may direct.”

¹⁰ Holly, Mikkelson, 2000: 1

¹¹ U.S. Code : Sec. 1827

United States Courts) เป็นผู้ที่กำหนดโปรแกรมเพื่อจะใช้ในการรับรองและคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติที่จะทำหน้าที่ล่ามในกระบวนการยุติธรรม¹²

3.2 ประเทศออสเตรเลีย

ในรัฐวิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลียได้มีบทบัญญัติในเรื่องล่าม โดยบัญญัติเอาไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Act 2009) ในมาตรา 335 ว่า การแปล “หากข้อ(เอ) บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดและถูกลงโทษจำคุก และ ข้อ(บี) หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลดังกล่าวไม่มีความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษเพียงพอที่จะเข้าใจและสามารถเข้าร่วมการพิจารณาคดีได้ โดยศาลต้องไม่ฟังและไม่พิจารณาคดีโดยปราศจากล่ามในการแปล

ทั้งนี้ประเทศออสเตรเลียมีประมวลจริยธรรม (Code of Ethic) และประมวลจรรยาบรรณ (Code of Conduct) ล่ามและผู้แปล ซึ่งถูกบัญญัติอยู่ใน AUSIT Code of Ethics and Code of Conduct ซึ่งทั้งประมวลจริยธรรมและประมวลจรรยาบรรณต่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะควบคุมความประพฤติของสมาชิกซึ่งอยู่ในสถาบันล่ามและผู้แปลประเทศออสเตรเลีย (The Australian Institute of Interpreters and Translators inc., AUSIT) โดยประมวลจริยธรรมกำหนดหลักการ ที่เป็นแนวทางการตัดสินใจในการตีความและการแปลในทางปฏิบัติ ส่วนประมวลจรรยาบรรณกำหนดกรอบการตีความและการแปลที่จะต้องใช้ในการมีกรใช้ดุลพินิจในทางปฏิบัติ

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของจำเลยในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติ ของล่ามในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ

4.1 วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิและสิทธิในการมีล่ามของจำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดหาล่ามไว้เพียงมาตราเดียวคือ มาตรา 13 และไม่ปรากฏว่ามาตราดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของล่ามไว้ แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดคุณสมบัติของล่ามเป็นปัญหาสำคัญในการจัดหาล่ามให้แก่จำเลย เนื่องจากแม้จำเลยนั้นจะได้รับการจัดหาล่ามให้แล้ว แต่หากล่ามนั้นไม่มีมาตรฐานหรือคุณสมบัติพอที่จะแปลหรือสื่อสารให้เกิดความเข้าใจระหว่างจำเลยกับบุคคลอื่นๆ ในกระบวนการพิจารณา การคุ้มครองสิทธิหรือการประกันสิทธิของจำเลยก็ไม่อาจจะบรรลุผลได้ ทั้งยังอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในการรับรู้กระบวนการพิจารณาคดีของจำเลย

---

¹² United States Court, 2004: <http://www.uscourts.gov/services-forms/federal-court-interpreters/federal-court-interpreter-certification-examination>

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคุณสมบัติ มาตรการจัดหาล่ามให้จำเลยในชั้นพิจารณาคดีอาญา และแนวทางปฏิบัติของล่ามตามกฎหมายประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ

ในประเทศไทยมิได้มีการกำหนดคุณสมบัติของการเป็นล่ามไว้อย่างชัดเจน เช่นล่ามควรผ่านการสอบหรือไม่ ล่ามมีกี่ประเภทอย่างไร หรือล่ามควรมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านภาษาหรือด้านกฎหมายอย่างไร มีเพียงการกำหนดมาตรการในการจัดหาล่าม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ให้อำนาจศาลและเจ้าพนักงานตำรวจใช้ดุลพินิจในการจัดหาล่ามให้ผู้ต้องหาและจำเลย ในกรณีที่เห็นว่าเป็นการจำเป็นต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ หรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย จากการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติเมื่อมีคดีขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาล ศาลจะจัดหาล่ามให้กับจำเลยตามดุลพินิจของศาล ในชั้นที่มีการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและสอบถามคำให้การจำเลย และในชั้นสืบพยานศาลจะจัดหาล่ามให้เฉพาะในช่วงที่มีการสืบพยานตัวจำเลย ล่ามที่จัดหาให้กับจำเลยจะเป็นล่ามที่ประจำอยู่ที่ศาลนั้นๆ ในบางศาลที่ไม่มีล่ามจะขอล่ามจากกรมการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงยุติธรรมก็จะจัดล่ามให้ตามที่ขอ ในบางกรณีที่กระทรวงยุติธรรมไม่มีล่ามที่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ต้องหาหรือจำเลย กระทรวงยุติธรรมจะหาหนังสือขอความร่วมมือจากสถานทูตที่จำเลยมีสัญชาติ ให้จัดหาล่ามให้ แต่ในทางปฏิบัติเนื่องจากศาลมีที่ทำการอยู่ทั่วราชอาณาจักร จึงมีปัญหาข้อขัดข้องในการจัดหาล่ามให้กับจำเลยชาวต่างชาติอยู่เสมอ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการมีล่าม การจัดหาล่าม ตลอดจนการกำหนดคุณสมบัติของล่ามในคดีอาญาของจำเลยชาวต่างชาติผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดของประเทศสหรัฐอเมริกาในส่วนของกฎหมายระดับมลรัฐนั้น มีความชัดเจนคือกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ไม่ว่าจะป็นรัฐธรรมนูญ Government Code หรือระเบียบคุณสมบัติของล่ามที่กำหนดโดยสภาตุลาการ จำเลยชาวต่างชาติผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และไม่สามารถเข้าใจและสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ศาลจะต้องแต่งตั้งล่ามให้และศาลจะต้องแต่งตั้งล่ามที่มีคุณสมบัติและมีทักษะ ความรู้ความสามารถตามข้อกำหนดที่สภาตุลาการกำหนดไว้ โดยการจะเข้ามาเป็นล่ามศาลได้นั้นจะต้องมีการสอบวัดความรู้ก่อนเพื่อเป็นการประเมินความสามารถ ทักษะและความชำนาญในด้านภาษาของล่าม โดยล่ามจะต้องสอบทั้งข้อสอบข้อเขียนและสอบปากเปล่า¹³

ในประเทศออสเตรเลียการจัดหาล่ามโดยศาลของประเทศออสเตรเลียในมลรัฐควีนส์แลนด์ก็มีความคล้ายคลึงกับประเทศไทย คือให้ศาลจัดหาให้ หากศาลพิจารณาแล้วว่าบุคคลนั้น ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาที่ใช้ในการพิจารณาคดีได้อย่างถ่องแท้ โดยล่ามที่ได้รับการแต่งตั้งนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ประมวลจริยธรรมและประมวลจรรยาบรรณซึ่งออกโดยสถาบันล่ามและผู้แปลประเทศออสเตรเลีย (The Australian

¹³ Exam Information. Judicial Council of California: <http://www.courts.ca.gov/2695.htm>

Institute of Interpreters and Translators inc.) ทั้งนี้ประมวลจริยธรรมและประมวลจรรยาบรรณจะกำหนดแนวทางการปฏิบัติ แนวทางการตัดสินใจ และกรอบการใช้ดุลพินิจในกรณีต่างๆ ของล่ามไว้ ทำให้การปฏิบัติงานของล่ามเป็นไปในทิศทางเดียวกันและปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งส่งผลดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีดังกล่าวทำให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างมีประสิทธิภาพ

ประมวลจริยธรรมล่ามในศาลยุติธรรมของไทย แม้จะมีการกำหนดหน้าที่ของล่าม แต่หน้าที่ที่กำหนดไว้เหล่านั้นต่างเป็นการกำหนดที่ไม่ชัดเจนและไม่เป็นรูปธรรมอย่างเพียงพอ ยกตัวอย่างเช่น จากข้อที่ 1 “...มีความรู้และความเข้าใจในภาษาที่แปลอย่างถ่องแท้...” การวัดความรู้และความเข้าใจในภาษาที่แปลว่าตัวล่ามเองนั้นเข้าใจอย่างถ่องแท้หรือไม่นั้น ควรที่จะมีการทดสอบหรือเข้ารับการอบรมเพื่อที่จะได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในภาษานั้นๆ ซึ่งการกำหนดให้มีการทดสอบหรือเข้ารับการอบรมจะเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ระดับหนึ่งถึงการผ่านมาตรฐานของการเป็นล่ามในศาลที่ได้กำหนดขึ้นมาได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าตอบแทนของล่าม ในประเทศไทยและในต่างประเทศ

ค่าตอบแทนล่ามในปัจจุบันกำหนดให้จ่ายค่าป่วยการในชั่วโมงละ 500 บาท แต่ไม่เกิน 800 บาท และทั้งวันไม่เกิน 2,400 บาท ซึ่งวิเคราะห์แล้วเห็นว่า ล่ามในศาล เป็นอาชีพที่มีความเครียด เพราะต้องอยู่ในความคาดหวังของบุคคลผู้เกี่ยวข้องในคดีหลายฝ่าย อีกทั้งต้องหมั่นฝึกฝน และพัฒนาตัวเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้าความรู้ทางด้านภาษา อีกทั้งทางด้านกระบวนการพิจารณาคดีตามกฎหมายอยู่เสมอ การที่จะทำงานเป็นล่ามอิสระ โดยมีได้ประกอบอาชีพอื่นเลย ด้วยอัตราค่าป่วยการดังกล่าวเป็นไปได้ยาก เพราะหากคำนวณตามอัตราค่าครองชีพในปัจจุบัน ในขณะที่หากเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดค่าตอบแทนล่ามเอาไว้ โดยแบ่งเป็นล่ามที่มีทักษะทางด้านภาษาและล่ามที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษซึ่งได้รับการรับรองจากโปรแกรมของผู้อำนวยการสำนักงานบริหารของศาลสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มโอกาส ในการได้ค่าตอบแทนที่สูงขึ้นให้กับล่าม และถือเป็นโอกาสที่ทำให้คนอยากมาเป็นล่ามมากขึ้น และเมื่อมีการเปิดสอบจากหน่วยงานเช่นศาลยุติธรรม ก็จะทำให้คนอยากหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อมาสอบการขึ้นบัญชีล่ามที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ และถือเป็นประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะจำเลยซึ่งถือเป็นประธานแห่งคดี

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การสื่อสารถือเป็นเรื่องสำคัญมาก ในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา รวมถึงกระบวนการพิจารณาคดี จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าในหลายครั้ง เราต้องติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ ซึ่งใช้ภาษาที่แตกต่างจากภาษาไทย ทำให้ “ล่าม” เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ในการช่วยสื่อสารระหว่างบุคคลที่สื่อสารต่างภาษา กัน และเมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล สิทธิของจำเลยนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก เพราะในปัจจุบัน

นี้ ถือว่าจำเลยเป็น “ประธานแห่งคดี” จึงควรเป็นบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองและมีสิทธิต่างๆ เช่นสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายและทางการสื่อสารในคดีอาญา เพื่อให้จำเลย มีหลักประกันสิทธิและได้ใช้สิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ สำหรับจำเลยชาวต่างชาติก็เช่นกัน ควรทำให้พวกเขามีสิทธิโดยเท่าเทียมกัน ด้วยการทำให้พวกเขาเข้าใจกระบวนการพิจารณาคดีอาญา คือการจัดให้มีล่ามในการปกป้องสิทธิของจำเลยชาวต่างชาติ โดยจะต้องเป็นผู้อธิบายและทำให้จำเลยชาวต่างชาติเข้าใจถึงสิทธิที่ตนพึงมีในการต่อสู้คดี และรับรู้กระบวนการพิจารณาและเข้าไปตามมาตรฐานเดียวกันกับจำเลยที่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยมีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 เท่านั้นที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการมีล่าม และเป็นการบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร เช่นในกระบวนการพิจารณาคดี ศาลควรจัดหาล่ามให้จำเลยชาวต่างชาติ โดยให้ถือเป็นหนึ่งในหลักประกันสิทธิของจำเลยชาวต่างชาติ เพราะชาวต่างชาติที่สามารถพูดภาษาไทยได้ อาจไม่เข้าใจในความหมายของภาษาไทย และอาจจะแปลความหมายผิดไปจากข้อเท็จจริง ทำให้พวกเขาเสียสิทธิต่างๆที่ พวกเขาสมควรจะได้รับ เพียงเพราะพวกเขาไม่สามารถเข้าใจภาษาไทย

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักประกันสิทธิของจำเลยชาวต่างชาติให้เท่าเทียมกับจำเลยชาวไทยโดยการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก และเพิ่มเติมการกำหนดคุณสมบัติของล่ามในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 วรรค 7

5.2.2 ควรกำหนดหน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาล่าม หรือฝึกอบรม ทดสอบคุณสมบัติและความสามารถของล่าม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในชั้นพิจารณาในศาล ดังนั้นผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบมีหน้าที่ตั้งแต่ฝึกอบรม การทดสอบคุณสมบัติและความสามารถควรจะเป็นสำนักงานศาลยุติธรรม โดยแบ่งประเภทล่ามออกเป็น

(1) ล่ามที่ได้รับการรับรอง เป็นล่ามที่ต้องผ่านการสอบโดยสำนักงานศาลยุติธรรม

(2) ล่ามที่ขึ้นทะเบียนโดยมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ เช่นผ่านการอบรมหรือสัมมนา โดยโครงการขององค์กรรัฐที่มีหลักเกณฑ์กำหนดการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นล่ามหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายเป็นพิเศษ หรือสอบผ่านการเป็นล่ามขององค์การสหประชาชาติ โดยจะต้องมีเอกสารมายืนยันและรับรองด้วย เป็นต้น

5.2.3 ควรกำหนดค่าตอบแทน โดยแก้ไขค่าตอบแทนของล่ามให้เหมาะสม ตามประเภทของล่าม เมื่อเทียบกับล่ามเอกชนและค่าครองชีพในปัจจุบัน และตามประเภทของล่าม โดยแบ่งเป็น

(1) ล่ามที่ได้รับการรับรอง ควรจะมีอัตราค่าตอบแทนอยู่ที่ชั่วโมงละ 800-1,200 บาท และหากทำงานทั้งวัน ไม่เกินวันละ 4,000-6,000 บาท เมื่อสำนักงานศาลยุติธรรมพิจารณาจากประสบการณ์

(2) ค่าจ้างที่ขึ้นทะเบียนโดยมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ควรจะมีอัตราค่าตอบแทนอยู่ที่ชั่วโมงละ 600-1,000 บาท และหากทำงานทั้งวัน ไม่เกินวันละ 3,000-5,000 บาท เมื่อสำนักงานศาลยุติธรรมพิจารณาจากประสบการณ์

บรรณานุกรม

- คณิต ฅ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 69, (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. หน้า 61, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา
- ทรงพล อวนกลิ่น, จักรพงษ์ ปิรชตวัฒน์, นันทวัน อัจฉริยพล และคณะ. (2557). *การพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในการมีล่ามในคดีอาญาของกลุ่มความหลากหลายทางชาติ*, หน้า 9.
- ศ.พ.ต.อ.หญิงดร.พัชรา สีนลอยมา. (2557) *โครงการวิจัยศึกษาทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*, หน้า 2
- ศูนย์ข้อมูลความรู้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. (2554). บทความ AEC. ที่ควรอ่าน. จาก <http://www.thai-aec.com/category/aec-must-read>
- สราวุธ เบญจกุล. (2554, 21 เมษายน). จริยธรรมล่ามในศาลยุติธรรม. *มติชน*. จาก <http://www2.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9540000048920>
- หยุด แสงอุทัย.(2542). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. หน้า 26, กรุงเทพฯ : ประกายพริก
- Berk- Seligson, Susan. (2002). *The Bilingual Courtroom*. p.1
- Exam Information. Judicial Council of California. จาก <http://www.courts.ca.gov/2695.htm>
- Federal Rules of Criminal Procedure. Rule 28.
- Holly, Mikkelson. (2000). *Introduction to court interpreting*. p.1
- U.S. Code § 1827 - Interpreters in courts of the United States
- United States Court. Federal Court Interpreter Certification Examination. จาก <http://www.uscourts.gov/services-forms/federal-court-interpreters/federal-court-interpreter-certification-examination>